

Ilona Kędzia
Wydział Filologiczny
Uniwersytet Jagielloński

**Medycyna, alchemia i joga w literaturze tamilskich siddharów, ze szczególnym
uwzględnieniem tekstu *Wajttija kalladam***

STRESZCZENIE

Głównym celem mojej dysertacji jest studium tekstu *Wajttija kalladam* (*Vaittiya kallāṭam*) i przekład z języka tamilskiego fragmentów tego dzieła. Księga ta bywa przypisywana autorowi o imieniu Jakoby (Yākōpu) alias Ramadewar (Rāmatēvar, XVII-XVIII w.). Tekst dotyczy medycyny, alchemii i jogi głoszonej i praktykowanej przez siddharów (*cittar*), czyli przedstawicieli południowoindyjskiej, tamilskiej tradycji siddha (*citta pārampariyam*). Na dzieło *Wajttija kalladam* składają się z trzy rozdziały, poświęcone wymienionym powyżej trzem dziedzinom tradycyjnej wiedzy, tj. opatrzony glosariuszem i komentarzem objaśniającym rozdział *Wajttija kandam* (*Vaittiya kāṇṭam*, *Rozdział medyczny*), *Wahara kandam* (*Vakāra kāṇṭam*, *Rozdział alchemiczny*) i *Ńana kandam* (*Ńāṇa kāṇṭam*, *Rozdział o wiedzy [jogicznej]*). Każdy z trzech rozdziałów zawiera fragmenty skomponowane w swego rodzaju ezoterycznym, niejednoznacznym języku.

Kolejnym celem mojej pracy jest zarysowanie tła kulturowego badanego tekstu, czyli uniwersum tamilskiej tradycji medycznej, alchemicznej i jogicznej, m.in. na podstawie interpretacji treści poszczególnych rozdziałów dzieła *Wajttija kalladam*, a także innych reprezentatywnych dzieł autorów tamilskiej tradycji siddha, jak np. Jakoby, Bhogar (Pōkar) i Tirumular (Tirumūlar).

W dysertacji podejmuję próbę odpowiedzi na pytanie o funkcje, jakie pełni język ezoteryczny we wszystkich trzech rozdziałach dzieła, a przede wszystkim w rozdziale medycznym *Wajttija kandam*. Każda z trzech części dzieła *Wajttija kalladam* różni się pod względem sposobów budowania ezoterycznego tekstu, wykorzystując do tego celu m.in. rozmaite formy zagadek opartych na grach słów, niejednoznaczne słownictwo techniczne, metafory, symbole itp., co wiąże się ze specyfiką treści pouczeń poszczególnych dziedzin tradycyjnej wiedzy, tj. medycyny, alchemii i jogi. W pracy staram się zweryfikować hipotezę badawczą zakładającą, że język ezoteryczny w rozdziale medycznym służy nie tylko ochronie tekstu *Wajttija kandam*, ale także pełni kilka innych funkcji, pośród których istotną jest integracja lokalnej medycyny z naukami o wyzwoleniu, prezentowanymi w rozdziale

jogicznym i alchemicznym. Dzieło *Wajttija kalladam*, głównie poprzez zastosowanie tajemnego dyskursu, przedstawia nauki medyczne jako element systemu tradycyjnych nauk o wyzwoleniu, pełniąc funkcję integrującą dla lokalnego ekosystemu kulturowego.

W rozprawie podejmuję również próbę weryfikacji hipotezy, według której trzy dziedziny wiedzy, tj. medycyna, alchemia i joga, postrzegane są w tradycji siddharów jako powiązane z sobą integralne elementy systemu nauk służących wyzwoleniu. Badam w związku z tym prezentowaną w dziele *Wajttija kalladam* płynność granic między trzema obszarami tradycyjnej wiedzy siddharów, odnosząc się także do innych dzieł literatury siddha.

Analiza tekstu *Wajttija kalladam* w dysertacji skupia się w dużym stopniu na badaniu formy i strategii kreowania tajności tekstu. Inaczej mówiąc, rozpatruję sposoby konstruowania enigmatycznego dyskursu służącego przekazywaniu wiedzy związanej z trzema tradycyjnymi gałęziami nauki, jakie zostały zastosowane w poszczególnych trzech częściach dzieła poświęconych kolejno medycynie, alchemii i joge. Refleksji poddaję także aspekt funkcjonalny strategii zaciemniania znaczeń, czyli rolę, jaką mogą one pełnić w tekście. Poza samą analizą środków służących budowaniu tekstu tajemnego, w oparciu o dostępne narzędzia badawcze, w pracy podjęłam także próbę interpretacji dzieła.

Hybrydyczny, specyficzny charakter badanej literatury oraz szeroki zakres tematyczny dysertacji wiążą się z koncepcjami wpisanymi w kulturową teorię literatury, takimi jak podejście transdyscyplinarne, związane z przekraczaniem czy wręcz „usuwaniami” granic między dyscyplinami, oraz pluralizm metodologiczny, czyli wykorzystanie różnych, użytecznych w danym momencie badań technik analitycznych i sposobów interpretacji. Transdyscyplinarność w mojej pracy wiąże się z zacieraniem granic pomiędzy badaniami nad literaturą i kulturą, w której funkcjonują źródłowe dla rozprawy teksty. Interpretacja i analiza tekstu łączą się z refleksją na temat lokalnej kultury; badanie kultury zaś umożliwia interpretację i przekład tekstu. Poza analizą filologiczną tekstów, dzięki wyjazdom badawczym do Indii Południowych, przeprowadziłam własne badania terenowe, czyli konsultacje, wywiady i obserwacje u tradycyjnych współczesnych medyków siddha, które pomagają mi w interpretacji tekstu i uzupełniają prezentowane w dysertacji badania tekstualne. Tego rodzaju holistyczne ujęcie umożliwia stworzenie pełniejszego studium tekstu *Wajttija kalladam*, które stanowić może przyczynek do przyszłych badań, zarówno filologicznych, jak i związanych z naukami społecznymi. W transdyscyplinarność niniejszej pracy wpisuje się także analiza środków służących komponowaniu tekstu tajemnego, w dużej mierze obejmująca analizę zagadek, która sytuuje się na granicy językoznawstwa i literaturoznawstwa. Pluralizm

metodologiczny zaś wiąże się z wykorzystaniem do badania i interpretacji różnych fragmentów dzieła *Wajttija kalladam* rozmaitych metod, w zależności od specyfiki danej części tekstu.

Pierwszy rozdział dysertacji prezentuje wstęp do tradycji i literatury siddharów. Przedstawiam w nim wyjaśnienie terminu *siddhar* oraz proponowane przez badaczy klasyfikacje nurtów tradycji siddharów i ich literatury. Rozdział ten podaje także ogólne informacje dotyczące tekstu *Wajttija kalladam*. Poruszam w nim kwestię kontrowersyjnego autorstwa tego dzieła, omawiam jego strukturę i podaję skrótowy wykaz treści wszystkich trzech rozdziałów księgi. Końcowa część Rozdziału 1 wprowadza w tematykę języka ezoterycznego w tradycji siddharów.

Rozdział 2 to wprowadzanie do rozdziału medycznego dzieła *Wajttija kalladam*. Opisuję w nim charakterystyczne cechy enigmatycznego języka rozdziału *Wajttija kandam* oraz rozważam jego możliwe funkcje. Drugą część Rozdziału 2 stanowi wprowadzenie do medycyny siddharów, której dotyczy rozdział *Wajttija kandam*. Przedstawiam w nim podstawowe założenia oraz praktyki medycyny siddha, opierając się na szerszej literaturze tradycji. Nawiązuję także do teorii medycyny ajurwedyjskiej (sansk. *āyurveda*), do których odniesienia pojawiają się w tekstach siddharów.

W Rozdziale 3 prezentuję przekład fragmentów rozdziału *Wajttija kandam* na język polski oraz jego interpretację i objaśnienia. Wyjaśniam i szczegółowo omawiam zastosowane w tekście tamilskim środki budowania ezoterycznego dyskursu.

Rozdział 4 jest wprowadzeniem do alchemii siddharów, m.in. na podstawie dzieł alchemicznych siddhara Jakoby'a. Zarysowuję w nim podstawowe założenia oraz praktyki alchemiczne, do których odnoszą się teksty siddharów. Nawiązuję do teorii rasajany (sansk. *rasāyana*), tj. innej tradycji alchemicznej wywodzącej się z obszaru Indii, do której odniesienia pojawiają się także w alchemicznych dziełach siddharów. Rozważam w tym rozdziale także związki między alchemią i jogą oraz alchemią i medycyną, na jakie wskazują teksty siddharów. Druga część Rozdziału 4 stanowi wprowadzenie do rozdziału *Wahara kandam*. Omawiam w niej cechy języka ezoterycznego w rozdziale alchemicznym dzieła *Wajttija kalladam* oraz jego możliwe funkcje.

Rozdział 5 przedstawia przekład wybranych fragmentów rozdziału *Wahara kandam* wraz z ich interpretacjami. Analizuję w nim środki, za których pomocą tekst zyskuje ezoteryczny charakter.

Rozdział 6 to wprowadzenie do jogi siddharów. Opisuję w nim praktyki i założenia jogiczne, do których odnosi się ostatni rozdział dzieła *Wajttija kalladam*. W Rozdziale 6

omawiam także środki służące budowaniu ezoterycznego dyskursu w rozdziale *Ńana kanda*m oraz funkcje, jaki dyskurs ten pełni w omawianym tekście.

Rozdział 7 prezentuje przekład i objaśnienie rozdziału *Ńana kanda*m. Analizuję w nim metody budowania tekstu ezoterycznego zastosowane w rozdziale jogicznym dzieła *Wajttija kalla*dam.

Podsumowanie pracy przedstawiam w Zakończeniu. Prezentuję w nim wnioski płynące z analizy przedstawionej w poprzedzających rozdziałach dysertacji.

Dodatkowo praca została uzupełniona dwoma aneksami. Aneks 1 podaje wykaz pojawiających się w pracy tamilskich nazw związków chemicznych i minerałów oraz ich polskich odpowiedników wraz ze wzorem chemicznym.

Aneks 2 prezentuje fotografie wykonane przeze mnie podczas badań terenowych w Indiach Południowych w 2017 roku, przedstawiające niektóre etapy przygotowania „klejnotu rtęci” (*racama*ni), czyli koralika opisywanego w tekstach alchemicznych, przyrządzanego z rtęci, któremu przypisuje się w tradycji siddharów nadzwyczajne moce.

Zgodnie z moją wiedzą dysertacja jest pierwszą pracą naukową w języku polskim dotyczącą literatury i tradycji siddharów. Zawiera ona także pierwsze tłumaczenie z tamilskiego na inny język fragmentów dzieła *Wajttija kalla*dam oraz pierwsze tłumaczenie na język polski dłuższych fragmentów tekstu tamilskiej tradycji siddha.